

DANIEL, Ondřej a kol.: *Kultura svépomocí: Ekonomické a politické rozměry v českém subkulturním prostředí pozdního státního socialismu a postsocialismu*. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2016, 170 s., ISBN 978-80-7308-706-7.

Heslo *Do It Yourself* (DIY – Udělej si sám) primárně evokuje představu vydělení z oficiálního mainstreamu a konfrontace s ním. Tento rámec je však schopný subkulturní

produkcí aspoň zčásti absorbovat a popkulturní byznys se pak rozvíjí za účasti prvků subkultury, jak k tomu ostatně docházelo i v Československu od konce 80. let. Podle Miroslava Michely leitmotiv příspěvků v publikaci *Kultura svépomocí* představuje „kultivovanie a prezentovanie inakosti a protestu voči tomu, čo vychádzalo z vládnuceho establishmentu“ (s. 9). Subkulturní identifikace – tedy společně sdílené impulzy, formující vkus a hodnoty lidí – mají podle něho dynamickou podobu. Postoje subkultury k mocenským autoritám se jeví jako ambivalentní, jejich vzájemný vztah se vymyká jednoduché kontrapozici na škále mezi dobrem a zlem. Mnohé aktivity, jež nevznikly původně jako opoziční, se staly významnými symboly kritiky existujícího politického režimu. A naopak, aktivity s výrazným a chtěným protestním potenciálem občas přecházejí do klidného zálivu kulturního mainstreamu a zábavního byznysu. Lze rovněž uvažovat o „dlouhém trvání“ některých jevů z oblasti subkultur, které jsou přítomny i po pádu státního socialismu v podmínkách liberálního tržního kapitalismu. Analýza svépomocné kultury v neposlední řadě nabízí nezvyklý pohled „zdola“. V konceptu populární kultury náleží totiž klíčová role publiku, a z jeho strany nešlo zpravidla v tomto případě o pouhou pasivní recepci produktů (s. 15).

Považuji za přínosné, že v první kapitole popsal Ondřej Daniel postupnou genezi zájmu o populární kulturu. Zárodky kulturních studií spatřuje po právu v marxistickém myšlení, klíčovou pozici pak podle něho v tomto ideovém poli zaujímá teorie kulturní hegemonie Antonia Gramsciho (s. 17). Hlavní proud výzkumu populární kultury Daniel spojuje s Centrem pro současná kulturní studia, jež působilo od roku 1964 při univerzitě v Birminghamu. Důležitou roli při výzkumu subkultur

potom představují metody paměťových studií, umožňující pochopit, že subkulturní identita vzniká v procesu zvnitřnění subjektivní zkušenosti, opírající se o paměť, současně ale ovlivněné nadosobními principy.

Právě využití metodologie a koncepcí paměťových studií převládá ve druhé části knihy, jež si vytkla za cíl popsat dvě výrazné a vzájemně odlišné skupiny české subkultury, které představovali tvůrci a příznivci undergroundu na jedné straně a milovníci rockové hudby na straně druhé. Oba proudy si shodně utvářely autonomní prostor, který posléze umožnil vznik bájných příběhů, legend a mýtů a který v konečném smyslu pak zajistil možnost jejich trvání i ve změnách společenských podmínkách. Třetí kapitola se obrací k politickým aspektům fenoménu DIY. Konkrétně se věnuje citlivému tématu sympatií mládeže k fašismu v éře pozdního státního socialismu a k jeho jednotlivým aspektům a významům. Druhé silné téma třetí kapitoly pak představuje politicky motivovaný aktivismus příznivců *hard-core* punku, zejména ve směru k antiglobalizačním protestům. Čtvrtá kapitola přináší vhledy do ekonomických souvislostí fungování DIY. Konkrétně si všímá fenoménů „kazetového samizdatu“ a hudebních burz a v neposlední řadě i polistopadové snahy komerčního průmyslu využít k obchodním zájmům popularity punkové hudby. Registruje ale i odpor části stoupenců punku proti takovému postupu.

Předložená kniha je výsledkem projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy v Praze „Navzdory autoritám: Proměny českých a slovenských subkulturních scén 80.–90. let“. Prostředky věnované na tento projekt, umožňující především zapojení mladších, mnohdy teprve začínajících badatelů (vedle Ondřeje Daniela a Miroslava Michely se na vzniku knihy podíleli Jiří Almer, Jiří Anders, Adam Havlík, Jonáš Chmátal, Martin

Mejzr, Michael Polák a Ondřej Štěpánek), přinesly zaznamenáníhodné a inspirativní výsledky, korigující některé stereotypy vnímání subkultur v pozdním státním socialismu (např. že šlo primárně o výraz generačního konfliktu nebo o vyhroceně politický výraz antirežimního postoje).

Kniha je vybavena skromným věcným rejstříkem (škoda že jej nenásleduje rejstřík osobní) a stručným anglicky psaným resumé. Vyzdvihnout je nutno podrobný přehled použité odborné literatury (včetně absolventských prací, edic a tiskem vydaných vzpomínek), periodik a fanzinů, rozhovorů, multimediálních výstupů i internetových zdrojů a v neposlední řadě i archivních pramenů. Útlá publikace jistě připoutá pozornost zájemců o soudobé dějiny, zejména badatelů o kulturních a politických dějinách. Archiváři pozorně zaznamenají zejména informaci o Českém a slovenském archivu subkultur, který od roku 2014 aktivně sbírá a digitalizuje popkulturní produkci.